

A kutatott terület Budapest É-i részén a Pest megye–Budapest közigazgatási határ mellett helyezkedik el, a Barát-patak–Királyok útja–Hadrianus út–11. sz. főút által határolt részen. A lelőhely környéke, a Dunapart a mai Barát-patakig, a Királyok útja, őskori, római kori és középkori lelőhelyekkel érintett, ez számos adatból (levéltári adatok, leletbejelentések, ásatási adatok, hatástanulmány) ismert. A próbafeltárást megelőzően a BTM Aquincumi Múzeuma végzett régészeti szakfelügyeletet, ill. az annak során előkerült régészeti objektumok feltárását és dokumentálását, Láng Orsolya régész vezetésével 2008. szeptember 30. és október 15. között. Ekkor bronzkori és vaskori jelenségek kerültek napvilágra.

A próbafeltárást 5000 m²-enként végeztük, megszakítás nélkül két ütemben. Az első ütem keretében a terület D-i részén, a hajdanvolt üvegházak területén húztunk szondákat, a második ütemben a terület É-i részét szondáztuk meg, összesen 9958 m²-t.

Az I. ütem során, a legdélibb szondasorban – egy kivételével – minden szondában jelentkeztek objektumok. Ezen a részen Ny felé haladva a humuszréteg – az újkori bolygatás ellenére – vastagodott, így az utolsó 3 szondában intenzívebb objektumsűrűsödést tapasztaltunk. A második szondasorban jóval vastagabb földréteget kellett eltávolítani, hogy elérjük a sárga altalajt. Ezen a területen is az intenzív újkori bolygatások ellenére helyenként – főleg a Ny-i részen – már igen vastag, 30–50 cm-es eredeti humuszréteget találtunk. Itt is a Ny-i részen volt megfigyelhető egy kisebb objektumsűrűsödés. Ezen a bolygatott területen csak az őskorból származó objektumok nyomait találtuk meg.

Az első ütem során a Ny-i, főleg a DNy-i területen húzott szondákban feltárt jelenségek a bennük lévő leletanyag alapján a középső rézkor időszakára, a Ludanice-kultúrába sorolhatók. Az egyik kultúrréteget vágta egy kora bronzkorra datálható gödör. Az itt lévő objektumok, ill. a kultúrrétegek az újkori bolygatás szintje alól közvetlenül, a megmaradt eredeti humuszrétegből indultak.

A szondázott terület K-i részén lévő objektumok igen sekélyek, a felettük lévő újkori bolygatás igen nagymértékben elpusztította az eredeti humuszréteget, leletanyag nem vagy csak igen csekély mértékben került elő belőlük, jelenlegi datálásuk így még folyamatban van.

Összességében elmondható, hogy szórt jellegű településobjektumok találhatóak a területen, melyek helyenként sűrűsödési pontokat rajzolnak ki. Számos cölöplyuk, ill. egy cölöpszerkezetes épület részlete került elő. Ezek a sűrűsödési pontok feltételezhetően 1-1 lakóépületet és annak környezetét jelölik a rézkor időszakában.

A próbafeltárást kiemelkedő objektumai egy rézkori gödör, melyből egy csőtalpas edény csőtalptöredéke került elő; egy nagyobb rézkori gödör, mely az igen nagyszámú edénytöredéken kívül néhány őrlőkőtöredéket is tartalmazott a gödör alján egy kupacban elhelyezkedve és egy nagyobb méretű cölöpszerkezetes épület ÉK-i

sarka, melynek földbe mélyített szerkezetéből egy helyen a cölöpöknek ásott alapárok is megmaradt. A kora bronzkor időszakából (nagyrévi kultúra) előkerült egy – sajnos újkori beásással bolygatott – szórt hamvas temetkezés. A sír edénymellékletei közt egy kupacban számos kiskorsó és egy bronzkés említésre méltó.

A leletek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat budapesti regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Budapesti Történeti Múzeum Aquincumi Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Skriba-Tóth Judit, Berecz Barbara régészek; László Orsolya antropológus, Grósz Edit, Kiss László Levente, Sas Alexandra, Gere Natália ásatási technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

KISJUHÁSZ VIKTÓRIA

87. Budapest, III. Pók utca vonala

(Aquincum polgárváros)

(KÖH 31058)

Ró

A BTM Aquincumi Múzeuma ez évben 2009. július 20. és szeptember 4. között végezte az ún. Aquincumi Híd és kapcsolódó úthálózat c. projekthez kapcsolódó régészeti feltárást. A területre (23235/1–2, 23236/1, 23237/2, 23239/2 hrsz.) épül majd a vasúttal párhuzamosan kiszélesített közút töltése, így a terület elfedésre kerül.

Az idei évben az Aranyhegyi-patak D-i oldalán, a Pók utca vonalában nyitott összesen 5 K–Ny irányú kutatóárokba teljes metszetét kaptuk a római kori település É-i szegélyének és közvetlen környezetének. A feltárást során nemcsak a különböző korszakokról, hanem az egykori domborzatról is érdekes, új adatokat nyerhettünk. A Duna felé a korábbi időszakokban (még a 19. században is) erősen lejtős területet csak az utóbbi évszázadban tölthették fel a mai szintre. A Szentendrei út zónájában még csak 1–1,5 m mélységben kerültek elő objektumok, míg K felé haladva, a Jégtörő utcánál lévő vasúti aluljáró magasságában már 3–3,5 m mélyen dokumentáltuk a régészeti emlékeket.

A római kori település maradványait a kutatott terület Ny-i részén (Szentendrei út zónája) a későbbi korok építkezései miatt már nem találtuk meg. Itt – feltételezően az Aranyhegyi-patak 19. századi védvonalához kapcsolódó – hevenyészett, római kori épületelemekből (többek között hypocaustum oszlopok) épített fal és kisebb földhányás (gát?), ill. egy a Duna felé lefutó, szabályos trapéz keresztmetszetű, macskakövekből épített kis vízelvezető árok került elő. Ez utóbbi talán a Pók utca elődjét É felől követő kis vízelvezető árok lehetett. Kelet felé a korábbi utcát szegélyező régi, még a 19. században kivágott nyárfasor tönkjeit is megtaláltuk (Grynaeus András meghatározása).

Kelet felé haladva az újkori bolygatás kisebb mértékű volt, így a feltöltés alatt a római kori város É-i szélének épületeihez tartozó, É–D irányú, igen széles (90 cm!) falmaradványok, É–D irányú utcárszletek

bukkantak elő (keréknyomokkal), ill. dokumentálhatunk dunai áradásból származó homokrétegeket is. Szintén a kutatott terület K-i részén került napvilágra a feltárás legérdekesebb jelenségegyüttese: egy kisebb és egy nagyobb (legalább 2 m széles) V metszetű, É-D irányú római kori vízvezető árok, a kettő között pedig elplanírozott, kő- és agyagtégla-darabos omladékok, égésréteg. A nagyobbik árok feltehetően a polgárváros K-i városfalát kívülről kísérő vizesárok lehetett, hiszen a korábbi feltárások során Szilágyi János ebben a zónában (Városfal-Őrlő u.-Tóga u.) az É-i fal lekanyarodó sarkát vélte megtalálni, egy ún. „kitörőkapuval”.⁵ Az árokba beszakadt hatalmas kődarabok és agyagtégla-maradványok az egykori városfal elemei lehetnek. A kisebbik árok pedig a falat belülről kísérő körüljáró tövében kialakított kis vízvezető árok lehetett.

A két árok előkerülése azért különösen fontos, új információ, mert a település három másik oldalán (É, D és Ny) már több évtizede pontosan ismert a városfalszakaszok nyomvonala, míg a K-i, Duna felőli oldalon – Szilágyi J. megfigyelését leszámítva – csak feltételezésekre hagyatkozhattunk a város K-i lezárására vonatkozóan.⁶

Ez évi munkánk másik fontos eredménye egy római kori kút feltárása volt: a felső 1,5 m-en kőből készült, majd az alján hordódongákból készített konstrukció alját nagyobb kőlapokkal rakták ki, míg ez alatt az eredeti hordó fedele (alja?) volt megfigyelhető. E dupla aljzatmegoldás feltehetően a víz szűrésével állt összefüggésben. A kút már a város falán kívül, a kutatott terület K-i szélén került elő. Betöltéséből kevés kerámiatöredék, ill. egy mortarium nagyobb darabja származik. A kút valószínűleg az egykori gázgyár területén feltárt ún. K-i ipartelephez tartozott: Kuzsinszky Bálint 1911-ben a most kutatott területtel szemben, D-i irányban összesen 30 kutat tárt fel, amelyek elszórta helyezkedtek el és amelyekről már feltárójuk is megállapította, hogy számuk valószínűleg sokkal magasabb volt.⁷ Az intenzív gépi kotrás miatt a gázgyári kutaknak csak faszerkezetük került elő, de nem zárható ki, hogy eredetileg azok is rendelkeztek kő felmenő fallal.

A most feltárt kutat fedő rétegből újkori bronzérme származik, ill. ugyanitt egy nagytetű kutya ép csontváza is előkerült. Az előző lelet azt jelzi, hogy a területet igen nagy mélységben érintette az újkori tereprendezés, amely így nagy valószínűséggel a későbbi római rétegsorokat (és a kút felső kősorait) is elpusztíthatta.

LÁNG ORSOLYA

5 SZILÁGYI J.: Jelentés a Fővárosi Ókortörténeti (Aquincumi) Múzeum kutatásairól és szerzeményeiről az 1945–1948 évek folyamán. *BudRég* 15, 1950, 303–321. 311. o., 19. lj.

6 MÁRITY E.: Kronológiai problémák és városszerkezeti sajátosságok Aquincum polgárvárosában. *BudRég* 30, 1993, 137–148. ZSIDI, P.: Verkehrsverbindungen, Wehranlagen, Straßennetz. In: *Forschungen in Aquincum 1969–2002*. (ed. P. Zsidi) (Budapest 2003) 137–143.

7 KUZSINSZKY B.: A gázgyári római fazekastelep Aquincumban. *BudRég* 11, 1932. 71–87.

88. Budapest, III. Pusztakúti út 54. (KÖH 35999)

Ró

2009. szeptember 13-án a területen a csatorna ásása közben nagy lapos kövek kerültek elő a Pusztakúti út felőli oldalon, ahol a munkát abba is hagyták. Szeptember 13–15-én feltártuk a talált jelenségeket.

A mintegy 0,4 m széles, a már létező csatornához vezető ÉNy–DK irányú árokban mintegy 1 m szélességben nagy, lapos mészkőlapokat figyeltünk meg a modern talajszinttől mintegy 0,5 m mélységben. Az árok oldalán a rétegsor a következő volt. Felül néhol 0,1 m vastagságú kevert sárga agyagos feltöltés alatt sötétbarna humuszos réteget figyeltünk meg, amely azonban tovább folytatódott a kövek szintjénél mélyebben, a kiásott gödör 0,8 m mély aljáig. A humuszos rétegben az ÉK-i részen néhány elmosódott paticsfolt jelentkezett és a kiásott árok földjében apró római kerámiaszilánkok és egy tegula darabja is hevert.

A megfigyelt köves jelenség minden bizonnyal azonos lehet a Pető Mária által 1987–88-ban vizsgált villaépület belső udvarán ÉNy–DK irányban átfutó lapos kövekkel kirakott „járdával”, amely az akkori ásatás 1. szelvényébe esett.

A köveket a csatorna szélességében szétszedtük, és a maradványokat dokumentáltuk.

LASSÁNYI GÁBOR

89. Budapest, III. Szentendrei út 133. (KÖH 31505)

Ró

A BTM Aquincumi Múzeuma múzeumfejlesztő európai uniós pályázat előkészítéseként 2009 őszén szondázó jellegű feltárást végzett a polgárváros D-i részén. A terület (volt MHSZ Lőtér, Aquincum-polgárváros, 19348/8 hrsz., ún. Festő-lakás) a D-i városfal közvetlen közelében található, ahol 1941-ben több régészeti feltárást is végzett Nagy Tibor.⁸ Az ekkor már tereprendezés alatt álló területen (katonai lőtér építése, lőtérdombok miatt) csak izolált, kisebb részekben tudott ásni, így összefüggő városszerkezet nem körvonalazódott. A munka során a K–Ny irányú, „G” utca D-i oldalán K felől É–D irányítású ún. hosszúházakat tárt fel (XIX., XXXVI.) Ny felé pedig egy pinceépület, ill. egy kilenchelyiséges, gazdag freskódekorációval ellátott lakóépület, az ún. Festőlakás került elő (XXXVII). Az épület közvetlen környezetét Nagy T. nem tudta kutatni, így ennek kapcsolata pl. a „G” utcával nem ismert. Nyugat felé egy további, hathe-lyiséges kisebb épületet is feltárt (XXXVIII.).

8 NAGY T.: A Fővárosi Régészeti és Ásatási Intézet jelentése az 1938–1942. évek között végzett kutatásairól. *BudRég* 13, 1943, 359–399. NAGY T.: Az aquincumi ún. Festőlakás. *BudRég* 18 (1958) 149–189.